

تحلیل و مقایسه آمار تجارت خارجی در سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱

نام دفتر: مطالعات اقتصادی

شماره مسلسل: ۲۲۰۱۳۰۰۴

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۳/۱۹

مقدمه

بخش بازرگانی، موتور محرکه اقتصاد و مؤلفه‌ای اثربخش و تأثیرگذار در جانمایی نظام اقتصادی کشورها در طیف اقتصادهای برون‌گرا و یا درون‌نگر تلقی شده و این بخش را می‌توان انعکاس شرایط رونق و رکود در اقتصاد دانست. از این رو رصد آمار این بخش جهت اتخاذ سیاست‌های مناسب به منظور توسعه کشور و نظارت بر عملکرد دستگاه‌های متولی بخش بازرگانی بسیار مهم و ضروری تلقی می‌شود. در ذیل به ارائه گزارشی مختصر از آمار صادرات و واردات در سال ۱۳۹۱ و مقایسه آن با سال ۱۳۹۰ می‌پردازیم.

۱. آمار صادرات

جدول ۱. مقایسه صادرات کالاهای غیرنفتی با احتساب میعانات گازی (بدون نفت، گاز و تجارت چمدانی) در سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱

صادرات	سال ۱۳۹۰		سال ۱۳۹۱		نرخ رشد (درصد)	
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزنی	ارزشی
	۷۷,۸۰۷	۴۳,۹۷۵	۷۸,۷۱۵	۴۱,۳۳۴	۱/۲	-۶

مأخذ: نامه مورخ ۱۳۹۲/۱/۲۴، گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۲۲/۷۳/۲۵۳/۴۴۹۰

همان‌طور که مشاهده می‌شود ارزش صادرات در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل حدود ۶ درصد کاهش داشته است، با توجه به اینکه صادرات در سه ماهه سال ۱۳۹۱ نسبت به دوره مشابه سال قبل ۱۷ درصد کاهش داشته و این کاهش تا پایان سال به ۶ درصد رسیده است می‌توان عنوان کرد که در ماه‌های بعد، به دلیل کم اثر شدن تحریم‌ها و یا صرفه اقتصادی ناشی از ورود ارز، صادرات اندکی بهبود یافته است.

۲. آمار صادرات به تفکیک بخش‌های مختلف

جدول ۲. آمار صادرات به تفکیک میعانات گازی، محصولات پتروشیمی و سایر کالاها در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱

تفکیک صادرات	سال ۱۳۹۰		سال ۱۳۹۱		نرخ رشد (درصد)	
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزنی	ارزشی
میعانات گازی	۱۱,۳۷۸	۱۰,۱۵۶	۹,۶۳۰	۸,۸۸۱	-۱۵	-۱۳
محصولات پتروشیمی	۲۱,۲۶۶	۱۵,۰۴۲	۱۴,۴۲۱	۱۰,۰۷۲	-۳۲	-۳۳
سایر کالاها	۴۵,۱۶۳	۱۸,۷۷۶	۵۴,۶۶۴	۲۲,۳۸۲	۲۱	۱۹

مأخذ: همان.

بررسی تفکیک انواع محصولات صادراتی نیز مؤید این موضوع است که در سال ۱۳۹۱ صادرات میعانات گازی و محصولات پتروشیمی روندی کاهشی داشته و صادرات محصولات پتروشیمی حدود یک‌سوم نسبت به سال گذشته کاهش یافته است. از طرف دیگر نرخ رشد صادرات سایر کالاها شامل کالاهای صنعتی، کشاورزی، معدنی، فرش و صنایع دستی حدود ۲۰ درصد رشد داشته است که علت آن را می‌توان در افزایش نرخ ارز و ایجاد مزیت برای صادرات برخی کالاهای تولیدی دانست. با توجه به موارد فوق می‌توان به بی‌ثباتی و آسیب‌پذیر بودن درآمدهای صادراتی با منشأ نفتی از جمله محصولات پتروشیمی و میعانات گازی اشاره کرد.

۳. اقلام عمده صادراتی

بررسی اقلام عمده صادراتی در سال ۱۳۹۱ گویای آن است که کالاهایی مانند «متانول (الکل تیلیک)»، «پروپان مایع شده» و «قیرنفت» به‌عنوان اصلی‌ترین کالاهای صادراتی بوده و همین سه کالا حدود ۱۱/۵ درصد صادرات کل کشور را به‌خود اختصاص داده‌اند که حاکی از وابستگی بخشی از صادرات به برخی کالاهای تولیدی با منشأ نفتی است.

۴. کشورهای عمده طرف صادرات ایران

در میان کشورهای طرف صادراتی نیز می‌توان به ترتیب به کشورهای عراق، چین، امارات، افغانستان و هند اشاره کرد که حدود ۷۹ درصد وزن

صادرات کشور و حدود ۶۶ درصد ارزش صادرات به همین ۵ کشور منحصر شده است. شایان توجه است که انحصار حدود ۸۰ درصد صادرات کشور به برخی کشورهای همسایه می‌تواند کشور را از این منظر در مواقع بحران آسیب‌پذیر کند.

۵. آمار واردات

جدول ۳. آمار واردات طی سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱

نرخ رشد (درصد)		سال ۱۳۹۱		سال ۱۳۹۰		واردات
		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	
۱۳/۷-	۲/۶	۵۳,۳۴۸	۳۹,۳۹۱	۶۱,۸۰۸	۳۸,۳۷۹	

مأخذ: همان.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، روند واردات در کشور از نظر ارزشی روندی کاهشی بوده و علیرغم رشد حدود ۳ درصدی وزن واردات، ارزش واردات حدود ۱۴ درصد کاهش داشته است.

این کاهش را نیز می‌توان به دلیل تغییر ترکیب واردات و تمرکز بیشتر بر کالاهای اساسی دانست، زیرا ارزش هر واحد این کالاها با توجه به وزن آنها کمتر است.

۶. اقلام عمده وارداتی

اقلام عمده وارداتی در سال ۱۳۹۱ شامل «دانه گندم»، «شمش آهن و فولاد»، «دانه نرت»، «کنجاله سویا» و «برنج» است که در مجموع بیش از ۱۷ درصد واردات کشور را تشکیل می‌دهند. این موضوع حاکی از وابستگی بخشی از مواد اولیه صنعتی و کالاهای اساسی به واردات است و به نظر می‌رسد نیازمند برنامه‌ریزی مناسب توسط وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و صنعت، معدن و تجارت است.

۷. کشورهای عمده طرف واردات ایران

در میان کشورهای طرف وارداتی می‌توان به کشورهای امارات، چین، کره، ترکیه و سوئیس اشاره کرد که بیش از ۵۳ درصد وزن واردات کشور و بیش از ۵۹ درصد ارزش واردات از همین ۵ کشور بوده است. شایان توجه است که انحصار بیش از نیمی از واردات کشور از کشورهای محدود می‌تواند کشور را از این منظر در مواقع بحران آسیب‌پذیر کند.

خلاصه و جمع‌بندی

۱. روند صادرات در کشور، هنوز کاهشی است و این کاهش می‌تواند در بلندمدت به معنای از دست رفتن بازارهای صادراتی باشد.
۲. درخصوص صادرات میعانات گازی و محصولات پتروشیمی نیز هنوز روند، کاهشی است و صادرات محصولات پتروشیمی بیش از ۳۳- درصد کاهش یافته است.
۳. نرخ رشد صادرات سایر کالاها شامل کالاهای صنعتی، کشاورزی، معدنی، فرش و صنایع دستی به ۱۹ درصد رشد در سال ۱۳۹۱ رسیده است که علت آن را می‌توان در افزایش نرخ ارز و ایجاد مزیت برای صادرات برخی کالاها دانست.
۴. اقلام عمده صادراتی شامل «متانول»، «پروپان مایع شده» و «قیرنفت» حدود ۱۱/۵ درصد صادرات کل کشور را به خود اختصاص داده‌اند که حاکی از وابستگی بخشی از صادرات به کالاهای خاص است.
۵. کشورهای عراق، چین، امارات، افغانستان و هند حدود ۷۹ درصد وزن صادرات ایران و حدود ۶۶ درصد ارزش صادرات را به خود اختصاص داده‌اند که انحصار حدود ۸۰ درصد صادرات به برخی کشورهای خاص همسایه می‌تواند کشور را از این منظر در مواقع بحران آسیب‌پذیر کند.
۶. روند واردات در کشور از نظر ارزشی روندی کاهشی بوده و علیرغم رشد حدود ۳ درصدی وزن واردات، ارزش واردات حدود ۱۴ درصد کاهش داشته که می‌تواند به دلیل محدودیت‌های موجود، تغییر ترکیب واردات و تمرکز بیشتر بر کالاهای اساسی باشد.
۷. اقلام عمده وارداتی شامل «دانه گندم»، «شمش آهن»، «دانه نرت»، «کنجاله سویا» و «برنج» بوده که در مجموع بیش از ۱۷ درصد واردات کشور را تشکیل و حاکی از وجود ضعف‌هایی در تأمین کالاهای اساسی و وابستگی معیشت مردم به بخش واردات است.
۸. کشورهای امارات، چین، کره، ترکیه و سوئیس بیش از ۵۳ درصد وزن واردات کشور و بیش از ۵۹ درصد ارزش واردات را به خود اختصاص داده‌اند که انحصار بیش از نیمی از واردات کشور از برخی کشورهای عمده طرف وارداتی می‌تواند کشور را از این منظر در مواقع بحران آسیب‌پذیر کند.